

נהמרת יצחק

בסייעתא דשמיא | וישלח תשפ"ג | גליון מס' 172

פרפראות

כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לפני מחנות,
(ל"ב י"א).

כי במקלי, פירש רש"י, וזה לשונו, לא היה עמי לא כסף
ולא זהב ולא מקנה, אלא מקלי לבדו, ע"כ.

מי גדול יותר אדם או מלאך

ובזה מפרש שם הטעם למה כהו עיניו של יצחק, דהנה מצינו בחז"ל שני טעמים לזה, או משום שהציץ בשכינה בשעת עקידה, וכמבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"ב), עיין שם, ועוד טעם אחר (הובא בפירוש רש"י על התורה), כדי שיבא יעקב ויטול את הברכות.

וביאר שם שאם מלאכים גדולים יותר, ורק להם מותר לראות השכינה, אם כן יש לומר שהטעם שכהו עיני יצחק הוא מפני שראה את השכינה, אכן אם צדיקים גדולים יותר, אם כן אפשר להם לראות את השכינה, ואם כן קשה אמאי כהו עיני יצחק, ובהכרח שהטעם הוא כמו שכתב רש"י, כדי שיבוא יעקב ויטול את הברכות.

וזה מה שיעקב רצה להוכיח לעשיו כששלח לו מלאכים ממש, שרמז לו בזה שצדיקים גדולים ממלאכים, שגדול המשלח יותר מן השליח, ואם כן מותר לצדיק לראות פני השכינה, ואם כן אין סיבה אחרת שכהו עיני יצחק רק כדי שיבוא יעקב ויטול את הברכות, ובהכרח שמן הדין הברכות מגיעים ליעקב, עיין שם, ודפח"ח.

אכן אף שדבריו נכונים עד מאוד, מכל מקום צריך ביאור, במה שתלה המחלוקת מי גדול יותר בביאור בפסוק **כי לא יראני האדם וחי**, דהא לפי שני הפירושים, אין לראות השכינה, או מצד שאי אפשר לראות השכינה ולחיות, או שאסור לראות השכינה, דרק למלאכים מותר, ואם כן איך אפשר לומר שיצחק היה מותר לראות השכינה, דאם מותר לראות, אם כן הפירוש בפסוק הוא דאי אפשר לראות, ואם יראה ימות, וצריך ביאור.

ג

אכן דבר זה גופא מי גדול יותר צדיקים או מלאכים מצינו נידון זה במפרשים, ובעצם נראה שיש בזה סתירות בדרשות חז"ל, דמצד אחד מצינו שדורשים שצדיקים גדולים יותר, עיין סנהדרין (צ"ב: צ"ג), אמר ר' יוחנן גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת וכו', וכן מצינו שיעקב התגבר על המלאך (עיין מדרש)².

ומצד שני מצינו שמלאכים גדולים יותר מן הצדיקים, עיין חולין (צ"א:), שהם אלפיים אמה, וכן מצינו שחז"ל אמרו שהרב צריך להיות דומה למלאך ה' צבקות, עיין חגיגה (ט"ו:), ועיין שבת (ק"ב:), אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם ראשונים בני אדם אנו כחמורים וכו', הרי משמע שמלאכים גדולים, וכן מצינו בשבת (פ"ח:), שמשם ניצח את המלאכים רק על ידי שאחז בכסא כבודו של הקב"ה, עיין שם, וכן עיין ראש השנה (כ"א:), חמישים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר **ותחסרהו מעט מאלקים**, ופירש ר"ח שם, לפיכך אמרו נ' שערי בינה נבראו בעולם למלאכי האלקים, וכולן ניתנו לו למשה חוץ מאחד מהן, ע"כ, וכך כתב הגר"א בפירושו לשיר השירים (ב' ג'), שלא ניתן למשה רק ארבעים ותשע שערי בינה, אבל המלאכים יודעים את כולם, עיין שם, וצריך ביאור בזה.

אמנם עיין מה שהאריך בזה השל"ה הקדוש, (מאמר השני אות ס"א ואילך),

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו וגו'.

א

הנה המלאכים שיעקב שלח לעשיו, פירש רש"י שהיו מלאכים ממש, והיינו למיעוטי שלא היו שליחים בשר ודם, ולכאורה טעמא ששלח יעקב מלאכים ממש, שרצה לרמז לעשיו, שהוא יעקב, שולט על המלאכים, ומשום הכי אינו כדאי לעשיו לבוא להלחם עימו.

אכן מצינו שעשיו לא התפעל מזה כלל, וכמו שהשיבו המלאכים ליעקב **לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו**.

וצריך ביאור אמאי באמת לא התפעל מזה שיעקב שולט על מלאכים, ועוד מצינו שגם יעקב עצמו, כששמע שעשיו בא לקראתו כתיב **ויירא יעקב מאד ויצר לו**, והכין עצמו כנגדו בשלושה דברים, לתפילה לדורון ולמלחמה, וכבר לא סמך על המלאכים.

ולכאורה קשה הא בתחילה כששלח המלאכים סמך עליהם, ועכשיו כבר לא סמך עליהם, מאי הא?

ב

והנה עיין מה שכתב הר"ר העשיל זצ"ל אב"ד קראקא, (הובא בספר חנוכת התורה¹), לבאר פרשה זו, אמאי שלח יעקב מלאכים ממש ולא הסתפק בשלוחים בשר ודם, וכתב משום שרצה להראות לעשיו שהוא גדול מן המלאכים, והא ראייה שיוכל להשתמש בהם, ובזה רצה להוכיח לעשיו שברכות יצחק שייכים לו מעיקרא, ולא לעשיו.

ותוכן דבריו הוא, דהביא שיש מחלוקת מי גדול יותר צדיקים או מלאכי השרת, ופירש בזה מדרש על הפסוק (שמות ל"ג כ'), **כי לא יראני האדם וחי**, שפירשו בשני אופנים, אחד, **כי לא יראני האדם וחי**, דאי אפשר לראות את השכינה ולחיות, אלא ימות מיד כשרואה השכינה, ומשלו לעגל כשרואה את אמו שרץ אחריה, כך הנשמה, שהיא ניצוץ מהשכינה, כשרואה את השכינה מיד פורח מן הגוף ורץ אחר השכינה, ועוד פירש, **כי לא יראני**, הוא לשון ציווי, רצה לומר שלא יראני **האדם**, פירושו שאסור לאדם לראות את השכינה, **וחי** פירושו שלא ידמו את עצמן למלאכים, הרואים פני השכינה וחיים לעולם, להם אל תדמו, מפני שלמלאכי השרת יש מעלה יתירה עליכם, עיין שם, (ובעצם שני פירושים אלו מבוארים באבן עזרא שם, עיין שם, ודו"ק).

ורצה לתלות שני פירושים אלו, בשאלה האם צדיקים גדולים יותר ממלאכי השרת או לא, שאם מלאכים גדולים, אף שלהם מותר לראות פני השכינה (**וחי**), מכל מקום עדיין לצדיקים אסור (**לא יראני אדם**), אכן לפי הפירוש הראשון **שלא** יראני פירושו דאי אפשר לראות, בעצם מותר לצדיק לראות השכינה, שאינו פחות ממלאך, רק שיידע שאם יראה ימות, ודו"ק.

(2) וכן ע"י מש"כ בספורנו על הפסוק **עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה**, שצדיקים גדולים יותר ממלאכים.

(1) אכן יש עוד גיר' בדבריו, ע"י חנוכה"ת החדש אוצר הר"ר העשיל, ירושלים תשמ"ט (תשנ"ו), וכאן נביא תוכן דבריו.

וזה לשונו, עוד יש דבר כמוס, בענין מה שאמר דוד המלך ע"ה לשלמה המלך בנו, **דע את אלקי אביך**, לרמוז על מעלה גדולה לישראל באמצעות התורה שקבלו, שהם תכלית הבריאה, כי תכלית הבריאה בשביל התורה וישראל, אחר כך כל הנבראים תחתונים ועליונים, הם בשביל ישראל ולצרכם, ומעלת ישראל למעלה אף ממעלות מלאכי עליון, כי גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, מהטעם שאבאר לקמן, וביעין כי בחקירה זו יש מחלוקת גדול בין חכמי ישראל, על כן מן הראוי להאריך ולברר וללבן הדבר על בוריו, ע"כ.

ועיין (סב) שהביא שדעת הרמב"ם בפרק שלישי מהלכות יסודי התורה (הלכה ט'), כדעת הפילוסופים³ שדעת האדם למטה מאוד מדעת המלאכים, עיין שם, וכן הביא (סג), דעת האבן עזרא שחלק על הגאון שכתב שבני אדם נכבדים מהם, וכתב בפרשת משפטים בזה הלשון, שרק מהמלאכים המתחדשים בכל רגע הם נכבדים, ולא מכל המלאכים, עיין שם.

ועוד הביא השל"ה הקדוש (סד), מספר עבודת הקודש (פרק ד' מחלק התכלית), שדחה את כל ראיותיו ואת כולם ישא רוח וכו', ועיין שם שכתב לחלק שישראל נכבדים ממנו מצד מעלת התורה שקבלו, ומצד הנשמה שבהם, (מה שאין כן בשום אומה ולשון), וכו', עיין שם, ועוד כתב שם, שאין הדברים אמורים שמעלת ישראל על מלאכי השרת, כי אם בזמן שישראל צדיקים ועושים רצונו של מקום, אבל כשאין עושים רצונו של מקום, הרי הם עבדים לעבדים וכו', עיין שם.

וכתב השל"ה הקדוש שם (סט), וזה לשונו, אמנם מבואר בדברי רבותינו האמיתיים, הם אמת ודבריהם אמת, מבואר בדבריהם שבני אדם נכבדים ממלאכי השרת, ולא מאותם המתחדשים בכל רגע כדברי הרב אבן עזרא ז"ל, אבל מהשרים היושבים ראשונה במלכות, קיימים תמיד במדרגות, דבר זה עיקרו מדברי נבואה, ומקובל ביד חכמי ישראל הקדושים אשר מפיהם אנו חיים וכו' ואמרו בבראשית רבה פרשה (ע"ח), רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון, רבי מאיר אומר, מי גדול השומר או הנשמר, מן מה דכתיב **כי מלאכיו יצוה לך לשמורך**, הוי הנשמר גדול מהשומר, רבי יהודה אומר, מי גדול הנושא או הנישא, מן מה דכתיב **על כפים ישאונך**, הוי הנישא גדול מהנושא, רבי שמעון אומר, מן מה דכתיב **ויאמר שלחני**, הוי המשלח גדול מן המשתלח וכו' הנה בארו עליהם השלום, כי מעלת ישראל על המלאכים מצד התורה ומעשים טובים שבהם,

3 ועי' מש"כ ביערות דבש (ח"א סוף דרוש י"ד), שזה וויכוח בין החכמים והפילוסופים, עיי"ש.

ובעבורם יהיה הנישא והנשמר גדול המעלה מהנושא ומהשומר, ע"כ, ועיין שם שהאריך בראיות וביאר ענין זה בארוכה, ומבואר שנקט שצדיקים על ידי תורה ומעשים טובים הם גדולים יותר.

וכן עיין מה שכתב המהר"ל בגבורות ה' (פרק ס"ו), וזה לשונו, וקצת החוקרים מדעתם ושכלם על המציאות, הרחיקו זה מאוד (שהאדם הוא נכבד), ומאנו ללכת בדרך הזה וכו' ולא הבינו החלוק כי בודאי מה שאנו אומרים כי האדם נכבד מן המלאך, היינו מפני צורה המינית שלו, שיש בו צורת האדם, והוא צלם אלקים, וכמו שאמרו חכמים חביבי האדם שנברא בצלם אלקים, עיין שם⁴, ועיין עוד מה שכתב בחידושי אגדות (בכורות ח:), וזה לשונו, ודבר זה בארנו לך פעמים הרבה, כי דבר זה הוא כל הכוונה של פילוסופים, להשפיל את האדם עד תחתית האדמה, הפך דעת חכמי ישראל, שנתנו לאדם הצדיק מדריגה עליונה יותר מן המלאכים, ודבר זה תמצא בדברי הפילוסופים, שהם השפילו האדם עד שאול, וחכמי ישראל הגביהו האדם הצדיק את מדריגתו ומעלתו, עיין שם.

ומבואר שצדיקים גדולים יותר באיזה פרטים מן המלאכים, וכן מבואר בנפש החיים (שער א' פרק י' ופרק י"א), עיין שם.

אכן מכל מקום הגדרת הדברים עדיין צריך בירור.

ד

ובביאור הדבר נראה בהקדם מה שכתב ר' חיים ויטאל בספר שערי קדושה (חלק ג' שער ב'), בהמשילו יחס העולם כלפי השכינה, שכתב שיש ארבעה מחצבים המלבישים את השכינה, הפנימי הוא אור הספירות, ועליו מלובש מחצב הנשמות, ועליו מחצב המלאכים וכו', וזה לשונו, וגם הוא תמונת אדם וכו' ובפנים ממנו חמישה אורות הנזכרים, אור האין סוף כפי ערך אותו עולם לפנים מן הכל, ועליו אור העשר ספירות, ועליו אור מחצב הנשמות, ועליו אור מחצב המלאכים, ועליו אור מחצב הקליפות, ועליו העולם עצמו, שהן הרקיעים גוף האורות הנזכרים וכו', ע"כ.

וביאור ענין המחצבים (בהבנה פשוטה), שזה כמו מלבושים שיש לבושים פנימיים ועליהם לבושים חיצוניים, והלבוש הכי פנימי, הקרוב יותר לגוף (כביכול),

4 וכן עי' מש"כ בדרך חיים (אבות פ"ג מ"ד), וז"ל, כי זה הפרש שיש בין האדם ובין המלאך, כי המלאך נבדל בעצמו, ומצד זה הוא במדריגה יותר עליונה, אבל האדם הגשמי מקבל כח נבדל, והוא צלם הזה שהוא אור זיו בלתי גשמי הדבק באדם, עיי"ש מה שהאריך בזה.

פרפראות/המשך

ס"ח:א¹.

ולכאורה צריך ביאור מה בא יעקב להדגיש בזה שלא היה לו אלא מקל בלבד.

אכן נראה דמה שלא היה ליעקב כלום כשעבר את הירדן, הוא משום שאליו בן עשיו לקח ממנו את כל נכסיו, וכמבואר ברש"י פרשת ויצא, אהא דכתיב **ויבך**, עיין שם.

ולכאורה צריך ביאור אם לקח ממנו הכל, גם את בגדיו, כמבואר בפרשת ויצא, אמאי השאיר לו את המקל.

אכן הא דלקח ממנו את הכל כולל בגדיו, עיין ברש"י פרשת ויצא, שזה משום שעשיו ציווה לאליו שיהרוג את יעקב, ואליו קיים ציווי זה, בעצת יעקב, על ידי שלקח ממנו כל מה שיש לו, ועשה אותו עני, ועני חשוב כמת.

ולפי זה היה רצונו של אליו לעשות את יעקב עני, ולא דווקא לקחת את ממונו של יעקב, אלא כדי שיש נחשב כמת.

והנה מצינו אצל עני שאין לו אלא מקל בלבד, ובפרט מי שהוא יורד מנכסיו, וכמו שלמה המלך שאחר שגרשו אשמדאי, שלא היה לו אלא מקל בלבד, (עיין גיטין

1 ועי' סנהדרין (י"ט:), ועי' מהרש"א שם.

ואף דאפשר לומר שהמקל לקח אח"כ מן ההפקר, אכן א"כ מאי קמ"ל בזה, אכן אם זה סימן לעניות, שפיר קמ"ל שלא היה לו אלא את מקלו בלבד, ודו"ק.

זה אור הספירות, וחיצון רחוק קצת מן הגוף, אכן גם לבוש זה מחצב הנשמות, ומלבוש עליון עליו הוא מחצב המלאכים וכו', ונמצא לפי זה שהנשמות, פירוש נשמות של בני אדם, זה יותר פנימי וקרוב אל השכינה מן המלאכים, ודו"ק.

אכן יש כאן נקודה נוספת, דהנה 'המחצב' עצמו הינו לכל קומת ה' תמונת אדם', מראשו ועד רגליו, ולפי זה גם באותו מחצב יש מה שנמצא למטה, כביכול סמוך לרגלים, ויש מה שנמצא למעלה, כנגד הראש, ודו"ק.

והנה לגבי הצדיקים, אם נידון מצד שורש הנשמות, וודאי שהם יותר פנימיים, שהם מן המחצב הפנימי יותר, וכמו שכתב שם, וזה לשונו, כי הנה אור מחצב הנשמות פנימי ועליון מאור מחצב המלאכים וכו', ע"כ, אכן אם נידון כלפי היכן הם עומדים ביחס למה שנקרא 'תמונת אדם', אפשר שמעמד הצדיק נמצא רק למטה - וכנגד הרגלים, מה שאין כן מעמדם של המלאכים יהיו כנגד מחצב שלם, מלמטה עד למעלה, ונמצאים גם כנגד הראש, ובאופן זה וודאי המלאכים יהיו בדרגה עליונה מן הצדיקים שהרי הם משיגים כנגד הראש, מה שאין כן הצדיק אף שקרוב יותר, אבל מכל מקום אינו משיג רק כנגד הרגלים, ודו"ק.

ה

אכן יש חילוק בין מלאכים לאנשים, והוא שמלאכים נקראים עומדים, ואינם זזים ממקומם, מה שאין כן אנשים נקראים מהלכים, ואצלם שייך שיהיו עולים ויורדים, וכמו שכתוב **ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה**⁶, אכן כל זה יהיה בתוך המחצב שלהם.

ולפי זה בוודאי כשצדיק עולה למעלה מעלה עד ראש מחצבו, בוודאי שהוא גדול יותר מן המלאך, שהרי משיג בראש מנקודה פנימית יותר, ודו"ק.

והשתא מתבאר שפיר החילוק בין מלאכים לצדיקים, שצדיקים, שהם ממחצב הנשמות, בעצם קרובים יותר אל כללות השכינה, אכן בפרטות היכן הם משיגים, שייך שמלאכים משיגים יותר מהם, ששייך שאף שהם פנימיים יותר, מכל מקום אינם משיגים רק כנגד מקום עמידתם, ושייך שיהיו רק למטה, אם עדיין לא עלו ממדרגה למדרגה, אם כן בנקודה זו המלאכים חשובים יותר מהם, ודו"ק⁶.

5 ועיי' מש"כ המקנה לפרש עפ"ז, בפתחא זעירא למס' קידושין (או' מ"ג), עיי"ש.
6 אכן אף במצב זה שייך שיהיו חשובים יותר ממלאכים שנמצאים (כביכול) למטה, בתוך מחצב המלאכים, וא"כ כיון שהם במקביל להם, האנשים יהיו חשובים יותר, שקרובים הם יותר אל המקור, ודו"ק, (ובזה א"ש מש"כ האבע"ז פר' משפטים),

אכן אלו הצדיקים שעלו למעלה ראש, בוודאי שהם יותר גדולים ממלאכים שנמצאים הם באותו מקום⁷, ורק אלו הצדיקים שעדיין לא הגיעו עד למעלה, אף שהם פנימיים יותר, מכל מקום למקומות 'הגבוהים' כביכול לא הגיעו, ואין להם שייכות למקום הגבוה, והמלאכים שנמצאים שם גדולים יותר, אף שהם יותר רחוקים, ודו"ק.

ו

ולפי זה נראה לבאר מה שכתב בחנוכת התורה, שיצחק ראה את השכינה ולא היה חייב מיתה, שסבירא ליה כהך מאן דאמר שמפרש **לא יראני האדם**, שאסור לראות את השכינה **וחי** שאינו כמלאך, אכן יש לומר שזה רק אלו שאין הם בדרגת המלאכים, פירוש שעדיין לא הגיעו למעלה זו שעומדים בשווה (פנימי יותר, אבל שווה), למלאכים, אבל אלו הצדיקים שעומדים (כביכול) בגובה הראש, ולמשל כנגד 'העינים', להם מותר לראות את השכינה, שהרי הם **וחי**, ופירוש הפסוק **לא יראני האדם**, איזה אדם שאינו כמו מלאך, אבל **וחי** שהוא כמו מלאך לו אפשר לראות, ודו"ק.

אכן כל זה אינו אלא להך מאן דאמר, מה שאין כן לאידך מאן דאמר שפירש הפסוק שאם יראה ימות, אין הכי נמי שאין שום אפשרות לראות את השכינה, ודו"ק.

והשתא מבואר שפיר אמאי שלח יעקב מלאכים ממש, שבזה הראה לעשו שיש צדיקים שהם באותו גובה של המלאכים ויכולים לראות את השכינה, ואם כן כל שכן יצחק אביו היה אפשר לו לראות השכינה, וממילא צריך לומר שהסיבה שכהו עיני יצחק, אינו אלא כדי שיבוא יעקב ויטול את הברכות.

ז

והנה לפי מה שביארנו, שמה שצדיקים גדולים מן המלאכים, זה כל זמן שהם עומדים בכל מחצבם, והם באותו גובה כמו המלאכים, אכן אם יורדים ממדרגתם ואפילו מעט, כבר אינם באותו מעלה של המלאכים.

ואפשר דזה היה כוונת עשוי, כשהלך לקראת יעקב וארבע מאות איש עימו, שעשיו נקט, דאף אם צדיק יכול לעלות למדרגה העליונה, ולהיות באותו דרגה

ודו"ק.

7 ואפשר שזה מה שאמר הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי, דכיון שהוא פנימי יותר יכול לאחוז בכסא הכבוד (כביכול), משא"כ המלאכים אינם יכולים, ודו"ק.

פרפראות/המשך

הייתי לשני מחנות, וממילא הזכיר כאן גמלים ולא חמורים.

***

כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל, (ל"ב כ"ט).

והנה צריך ביאור מה שכתוב כאן **ותוכל**, שמשמעותו שיעקב הצליח כשנאבק עם האיש, דלכאורה נראה שיעקב לא כל כך הצליח בהתאבקות הזו, והא ראייה שהרי יעקב הלך משם כשהוא צולע ביריכו, כמו שכתוב **והוא צלע על ירכו**, ואם כן איזה מין הצלחה היא זו.

אכן אם נדקדק בפסוק נראה, שאין **ותוכל** מוסב על התאבקות, דהנה לפני זה כתוב, **ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית וכו' ותוכל**, ולכאורה מבואר כאן הטעם של שינוי שמו מיעקב לישראל, מכיון ש**שרית ותוכל**, משום הכי נקרא שמו ישראל.

אכן טעם זה גופא צריך ביאור, דאם מה שנשתנה שמו הוא מפני שהוא הצליח וכמו שכתוב **ותוכל**, אם כן אמאי נקרא שמו **ישראל**, שזה מלשון 'שר', ושייך יותר למה שכתוב **שרית**, היה יותר נראה לקרוא לו בשם שמרמז על **ותוכל**.

אכן יש לומר ש**ותוכל**, אין פירושו שיעקב הצליח במה שנאבק עם האיש, שבאמת בפרט זה אפשר שלא הצליח כל כך, אלא שה**ותוכל** פירוש שהיה לו הצלחה **בשרית**, ועל זה נקרא ישראל, ובשם זה רואים שההצלחה של **ותוכל**, הוא בזה **בשרית**, והיינו שלא ויתר, ואדרבה המשיך להאבק עימו אף שנגע בכף ירכו וכו', וזה פירוש **ותוכל**, שהוא הצליח במה שהיה מוטל עליו, והיינו להמשיך להאבק, אף שנפגע קצת.

ויותר מזה אפשר לומר, שעצם זה שהוא צולע, זהו הסימן שהוא הצליח **בשרית**, דאף על גב שהוא צולע, אף על פי כן המשיך להאבק עם האיש, ועל כן נקרא שמו ישראל שמורה ש**ותוכל** במה **בשרית**, ודו"ק.

***

ויעקב שמע כי טמא את דינה בתו וכו' והחרש יעקב עד באם, (ל"ד ה').

והנה לשון **החרש**, משמע שאינו שומע כלל, וכמו 'חרש' שאינו שומע, וכמו שמצינו שדרשו חז"ל (סנהדרין ל"ח), על **החרש והמסגר**, שבשעה שפתחו את פיהם נעשו כולם כחרשים, עיין שם, ואם כן משמע שיעקב כל כך לא היה לו מה לומר, עד שנראה כחרש שאינו שומע כלל.

של מלאך, וממילא להיות גדול ממנו, כנזכר, מכל מקום אין זה רק לפי שעה, וזה חד פעמי, ולא באופן קבוע, דבהכרח הוא שיפול ממדרגתו⁶, וממילא נקט דאף אם היה שייך אצל יצחק שלפי שעה יהיה כמלאך, מכל מקום מכיון שאין זה שייך בקביעות, וממילא אינו שייך שהצדיק יהיה גדול מן המלאך, ודו"ק.

והנה הברכות הם דבר תמידי, ולא שייך שיזכה לדבר תמידי מכח דבר שאינו אלא לפי שעה, ואם כן מה שאביו כהו עיניו אינו כדי שיעקב יטול את הברכות, רק דאי אפשר תמיד להיות כמלאך, ודו"ק.

ומשום הכי לא נתיירא מיעקב, ועוד שעשיו היה בטוח שאף אם עכשיו יעקב הוא יותר גדול מן המלאכים, מכל מקום האמין שיוכל להוריד את יעקב ממדרגתו, ואז כבר לא יועילו לו המלאכים, שמכיון שירד ממעלתו, כבר אינו

(8) וכמו שראה בעצמו, שאף אם אי פעם היה לו איזה עליה מיד נפל.

גדול מהם ואינו יכול לשלוט עליהם, ודו"ק.

אכן יש לומר שיעקב חלק עליו בזה, וסבירא ליה שיכול להיות תמיד באותו מעלה, של קומה שלימה, וכך הייתה מדרגת אביו יצחק, רק שחשש על עצמו שמא אינו כבר במעלתו שהיה קודם, שמא גרם החטא, וכמו שאמר **קטנתי** - דייקא שנתקטן ממלוא קומתו, וכמו שפירש רש"י, עיין שם⁹.

אכן בסוף כשנאבק יעקב עם המלאך של עשיו, ועשיו ראה **כי לא יכל לו**, אמר לו יעקב כשפגשו, **כי על כן ראיתי פניך כראת פני אלהים**, והיינו שהוא עדיין יותר גדול מן המלאך, ואז הודה לו עשיו על הברכות, דשפיר שייך שצדיק יהיה גדול ממלאך, כמו שנתבאר.

(9) ולפי"ז יתבאר גם מה שאמר הקב"ה למשה **כי לא יראני האדם וחי**, שאף שיכול להיות נמי כמלאך, מ"מ לא הורשה לו לראות, שהרי עדיין שייך שירד ממדרגתו, ודו"ק.

פרפראות/המשך

ולפי זה מבואר אמאי יעקב לא ענה כלום לשכם רק החרש, שלא היה לו מה לומר כלל, דבחינת יעקב הוא צדיק, ואינו מבחינת בעלי תשובה, ורק בניו שאלו בני לאה, הם אשר דברו עם שכם **אשר טמא את דינה אחתם**, ומשום שהייתה **אחתם** דווקא משום הכי ענו הם במרמה לשכם וחמור אביו, ודו"ק.

***

בני יעקב באו על החללים ויבזו העיר וכו' ואת כל אשר בבית, (ל"ד כ"ז - כ"ט).

ולכאורה צריך ביאור מה בא להוסיף בזה דקאמר שבני יעקב בזו משכם, גם **את כל אשר בבית**, שהרי כתיב לפני זה שלקחו צאנם בקרם חמוריהם ואת כל ממונם וטפיהם ונשיהם, אם כן מה השאיר שלא קחשיב בקרא, שבא להוסיף **ואת כל אשר בבית**.

ואפשר לבאר, דהנה לקמן כתיב שיעקב הזהיר אנשי ביתו, ואמר להם **הסרו את אלהי הנכר אשר בתכם**, ופירש רש"י, וזה לשונו, **הנכר** שיש בידכם משלל של שכם, ע"כ, ומבואר שבני יעקב לקחו משכם גם את העבודה זרה שלהם, ולכאורה לא מצינו שכתוב בהדיא שלקחו עבודה זרה בתוך שלל שכם.

ואפשר שזה מה שהוסיף כאן הכתוב **ואת כל אשר בבית**, שזה היה **אלהי הנכר** שלהם.

והנה הא שנקרא העבודה זרה, **כל אשר בבית**, אפשר לפרש על פי מה שכתב רש"י בפרשת נצבים, וזה לשונו, **עץ ואבן**, אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי, לפי שאין העובדי אלילים יראים שמא יגנבו, אבל של **כסף וזהב (אשר) עמהם**, בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמא יגנבו, ע"כ, ומבואר שאלהי הנכר של הגוים העשויים מכסף וזהב הם אלה שנמצאים איתם בבית.

ויש לומר שזה פירוש הפסוק, שמכיון שלקחו **ואת כל אשר בבית**, שזה אלהי הנכר, מפני זה אמר להם יעקב שיסירו גם את **אלהי הנכר**, פירוש של כסף וזהב, שהיו נמצאים ברשותם כדכתיב **וכל אשר בבית**, ודו"ק.

לע"נ הבחור החשוב אברהם נחום ז"ל בן יבלחט"א ר' ירחמיאל ברוך שליט"א
נלב"ע י"ד בסלו
הונצח על ידי בני משפחתו

לע"נ הרב יהושע בן הרב מנחם מנדל באדנר זצ"ל
נלב"ע ב' בסלו
הונצח על ידי בני משפחתו

ולכאורה זה צריך ביאור, באמת אמאי כששמע יעקב מעשה שכם החריש עד שבאו בניו, ועוד צריך ביאור, שאחר כך כשבאו בניו מן השדה, לא ענה יעקב כלום, ורק בניו הם אשר ענו **את שכם ואת חמור אביו במרמה** - בחכמה, ואם מפני שרק הם ידעו לענות במרמה, והוא לא ידע, זה אינו דהרי גם יעקב ידע להתנהג במרמה כשהיה בזה צורך, וכמו שמצינו שיצחק אמר לעשיו **בא אחיך במרמה**, ותרגמו בחכמתא², וצריך ביאור.

ונראה לבאר על פי יסוד ששמעתי מהגרמ"ש זצ"ל, אמאי רק יוסף נחשב כשטנו של עשיו, וכמו שכתב רש"י בפרשת ויצא אהא דכתיב **ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני וגו'**, ופירש רש"י שם, וזה לשונו, משנולד שטנו של עשו וכו' משנולד יוסף בטח יעקב בהקב"ה ורצה לשוב, ע"כ, וביאר שרק בני רחל יש להם היכולת ללחום עם עשיו, ולא בני לאה³, והחילוק הוא שבני רחל הם מדרגת הצדיקים, מה שאין כן בני לאה הם מבחינת בעלי תשובה⁴, ורק אלו שהם בבחינת צדיקים שלא חטאו כלל, הם יכולים להלחם עם עשיו, ולא אלו שהם מבחינת בעלי תשובה⁵, ודו"ק, ע"כ.

ונראה שזה בעצם גם כוחו של יעקב כנגד עשיו, מפני שיעקב לא חטא כלל, וזהו גם כוחם של רחל ובניה, מכיון שרחל עיקרה של בית יעקב⁶, מה שאין כן כוחם של בני לאה הוא על ידי שמהפכים דבר רע לטוב, דזה הוא כוחה של לאה, וכמו שמצינו שהיו אומרים על לאה שתנשא לעשיו שהגדולה לגדול, והיא בכח תפילתה נהפכה, וזכתה להינשא ליעקב, וכח זה יש גם לבניה בני לאה.

אכן כל זה אינו אלא לגבי עשיו, אבל לגבי שכם שם היה צריך הנהגה אחרת כדי לתקנו, ושם נצרך הכח של בני לאה, וזה הכח של בעלי תשובה, שיכולים להפוך בעלי עבירה למוטב, שזה היה ביצם מעשה שכם⁷.

(2) אכן עי' בחת"ס שם **הלא אצלת לי ברכה**, שפי' שזה שיעקב לבש את בגדי עשיו השפיע עליו שיתנהג במרמה, אבל יעקב לא היה עושה בצדקותו, ודו"ק.

(3) וי"ל שכן מצינו גם במלחמת עמלק, שדווקא מבני רחל, או מיוסף או מבנימין, הם הלוחמים בעמלק הבא מעשיו, עי' מגילה (י"ב ג').

(4) ולכא' כמו שמצינו שיוסף נקרא יוסף הצדיק, וכן בנימין נקרא בנימין הצדיק (עי' זבחים נ"ג), משא"כ בני לאה, הם מבחי' בעלי תשובה, ראובן במעשה בלהה, שמעון ולוי במעשה שכם, ויהודה במעשה תמר, ודו"ק.

(5) ולכא' לכן מצינו אצל יוסף, שהיה קפידא עליו שלא יחטא, (עי' סוטה ל"ו).

(6) עי' רש"י פר' ויצא, ד"ה **באהל יעקב**.

(7) ויש להוסיף דשכ"ם ר"ת ש"ם כ'יבד מ'לכותו, הנאמרת בלחש (בשכמל"ו) [בחי' יחודא תתאה], להבדיל משמע ישראל ה' א' ה' אחד [יחודא עילאה], שנאמרת בקול, שזה **הקל קל יעקב**, ויעקב מתקן ע"י בחי' שמע ישראל, משא"כ בני לאה ע"י בחי' שכ"ם, וע"ע בפר' ויחי, ודו"ק.